

ملاصدرا

(زندگی، آثار، اندیشه)

www.ketab.ir

نوشته

حسن سید عرب

نشر نور اشراق

۱۴۰۳

سرشناسه	: سیدعرب، حسن، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	: ملاصدرا (زندگی، آثار، اندیشه) / نوشته حسن سیدعرب.
مشخصات نشر	: تهران: نور اشراق، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۰ص
شابک	: 978-622-91763-3-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۲۳۵-۲۴۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. - سرگذشتنامه Sadradding shirazi, Mohammad ebn Ebrahim - Biography صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. - نقد و تفسیر Sadradding shirazi, Mohammad ebn Ebrahim - Criticism and interpretation فیلسوفان اسلامی - ایران - سرگذشتنامه Muslim philosophers - Iran - Biography
رده بندی کنگره	: BBR۱۱۲۱
رده بندی دیویی	: ۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۷۲۵۸۱۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

نور اشراق

ملاصدرا

(زندگی، آثار، اندیشه)

نوشته حسن سیدعرب

ناشر: نور اشراق

حروفنگار: سعیده هادی

طراح جلد: هانیه رنجبر

چاپ بصیرت

چاپ اول، ۱۴۰۳

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

«حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است»

تلفن: ۰۲۱-۷۷۵۲۶۶۰۰

همراه: ۰۹۰۱-۱۸۰۵۵۲۸

صفحه اینستاگرام: noore_eshraq.pub

کانال تلگرام: #3/1nooreeshraqpub/t.me

کانال ایستا: 1nooreeshraqpub/aita.com

نشانی الکترونیکی: nooreeshraq.pub@gmail.com

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۱۷۶۳-۳-۷

فهرست مطالب

۹		مقدمه
۱۳		زندگی
۱۵		۱. زندگی
۱۹		آثار
۲۱		۲. آثار
۳۳		اندیشه
۳۵		۳. ۱. تفسیر و تأویل قرآن کریم
۷۵		۳. ۲. حدیث
۹۵		۳. ۳. منطق
۱۱۵		۳. ۴. طبیعیات
۱۳۹		۳. ۵. کلام
۱۶۷		۳. ۶. حکمت و فلسفه
۲۰۱		۳. ۷. هستی شناسی
۲۲۵		۳. ۸. انسان شناسی
۲۶۳		۳. ۹. معرفت شناسی
۲۸۳		۳. ۱۰. الهیات

۲۹۹ ۱۱.۳. عرفان

۳۱۹ ۱۲.۳. معاد جسمانی

۳۳۵ منابع

۳۴۱ نمایه

www.ketab.ir

مقدمه

کتاب حاضر، به زندگی، آثار و تفسیر اندیشه‌های ملاصدرا اختصاص دارد. تفکر او به طور متمرکز در سومین حوزه فلسفی در جهان اسلام، یعنی «حکمت متعالیه» که خود مؤسس آن بوده، طرح شده است. عبارت ترکیبی حکمت متعالیه برگرفته از سخن ابن‌سینا (۳۷۰-۴۲۸ق) است.^۱ البته نظر وی در این باره با آنچه ملاصدرا بعدها طرح کرد متفاوت است و تنها در لفظ، اشتراک دارد. حکمت متعالیه، جامع فلسفه اسلامی است و طریق تفکر در آن مبتنی بر قرآن، و حدیث و عرفان است. ماهیت آن در وحدت بخشی به تاریخ اندیشه دینی، عقلی و فقهی در اسلام است. کمال این حکمت در جمع عرفان، فلسفه مشاء و اشراق، کلام و حدیث ظهور کرد.^۲ ملاصدرا مشهود عارفان و اولیاء را به معقول حکیمان و متکلمان مبدل می‌سازد.^۳ او حکمت متعالیه را با جمع میان تحقیق و دقت نظر^۴ و ایجاد توافق میان عناصر مختلف مطرح ساخت.^۵ صاحب‌نظران، وی را اهل حدس دانسته و در میان صاحب‌بصران، به اهل جذبه مشهور است.^۶

۱. ابن‌سینا، الإشارات والتنبیها، ج ۳، ص ۳۹۹.

۲. جوادی آملی، رحیق مختوم (بخش یکم از جلد اول)، ص ۱۶.

۳. جوادی آملی، رحیق مختوم (بخش یکم از جلد اول)، ص ۹۳.

۴. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۲۸-۲۹.

۵. نعمه، فلاسفة الشيعة، ص ۳۹۲.

۶. جوادی آملی، رحیق مختوم (بخش یکم از جلد اول)، ص ۴۴.

تحقیقات ملاصدرا در حرکت جوهری، حدوث جسمانی نفس، وحدت حقیقت وجود و بسیاری از مسائل دیگر از امور عامه و الهیات، سرنوشت مباحث فلسفی را عوض کرد.^۱ در سلوک علمی و فهم حقایق، راه اعتدال پیمود و از تعصب خودداری کرد.^۲ در علم حدیث و رجال، صاحب نظر بوده و کثیری از حقایق مربوط به مبدأ و معاد را از اهل بیت علیهم السلام استنباط کرده است.^۳ روش او در تحقیق مسائل، بیشتر به اشراق تمایل دارد^۴ و در بسیاری از مبانی فلسفی، مؤسس است.^۵ در جمع مبانی حکمی و حکمت بحثی و قواعد ذوق و عرفانی کسی به پایه او نرسیده^۶ و در علوم الهی و معارف حقیقی و کثرت تحقیقات مربوط به مبدأ و معاد، یگانه است.^۷ از این حیث، اندیشه‌های وی بدیع است و این رویکرد مسبوق به شیوه تأمل در فلسفه و حکمت الهی است. دقت و نقد، دو جزء اصلی روش او است که در تمام آثار خویش به ویژه در اسفار، آن را بکار می‌گیرد.

تعداد منتقدان ملاصدرا، فاضله و حال، کمتر از شارحان و مفسران وی نبوده است. گستردگی اندیشه‌های او، بر خلال حکمت متعالیه، موجب واکنش بسیار شد. موافقان، در جهت تحکیم مبانی اندیشه او تلاش فراوان کردند و با تفسیر آثار وی، حکمت متعالیه را رونق بخشیدند. صرف نظر از موافقان، ملاصدرا، منتقدان فراوان نیز داشته است.^۸ پاره‌ای از مخالفان به شیوه استناد او

۱. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۱۶.

۲. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۲۹.

۳. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۳۲.

۴. مصلح، فلسفه عالی، ج ۱، ص ی.

۵. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۱۶.

۶. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۲۹.

۷. آشتیانی، شرح حال و آرای فلسفی ملاصدرا، ص ۲۱.

۸. صدوقی سها، تحریر ثانی تاریخ حکما و عرفای متأخر، ص ۷۵-۷۹.

به ویژه در اسفار انتقاد کرده‌اند.^۱ نظر آنان به فصول و ابواب و مسائل پیش پا افتاده‌ای بوده که ملاصدرا از آن جهت که می‌خواسته يك دوره کامل فلسفه تألیف کند، آن را طرح کرده و نام آن منابع را نیاورده است.^۲ به نظر ضیاء الدین درّی (۱۲۹۳-۱۳۷۵ق) اسفار، برگرفته از منابع متعدد است و ملاصدرا در نقل مطالب، صدر و ذیل عبارت را حذف کرده و بخشی از آن نیز به غلط درج شده و موجب اشتباه شارحان در تفسیر آن عبارات شده است.^۳ مطهری (۱۲۹۸-۱۳۵۸ش) می‌گوید درّی توجه نکرده که عنوان فصول مطالب در نوشته‌های ملاصدرا، یکسان بوده اما محتوای آن کاملاً متفاوت است.^۴

کتاب حاضر به دو حکیم و فیلسوف بزرگ معاصر در تهران، مرحومان آیت‌الله دکتر مهدی حائری یزدی و آیت‌الله سیدرضی شیرازی رضوان الله تعالی علیهما تقدیم شده است. مولف کتاب، به توفیق الهی، یک چند از فیض درس و دیوان آن بزرگواران برخوردار بوده است. آقای حائری در تسلط به اصول فقه، حکمت اسلامی و حکمت متعالیه ملاصدرا و نیز منطق جدید بی‌نظیر بودند و آشنایی عمیق ایشان با فلسفه غرب، اهمیت ویژه در تفسیر فلسفه اسلامی دارد و سال‌های متمادی در این باب به عنوان نماینده فلسفه و حکمت اسلامی شناخته می‌شدند. همچنین حائری فی تهران، سال‌ها قائم به حضور علمی و معنوی و افادات مجتهد و حکیم عالیقدر آقای سید-رضی شیرازی بوده است. بیان رسا و قلم گویای ایشان در رواج علوم عقلی به ویژه حکمت متعالیه، تأثیر عمیق برجای گذاشت. حلقه درس ایشان موجب شد که بسیاری از دوستان فلسفه و حکمت اسلامی در محضر نورانی ایشان حاضر شده و بهره‌مند گردند.

۱. صدر، تکملة امل الآمل، ج ۳، ص ۱۸۷.

۲. مطهری، مجموعه آثار، ج ۱۳، ص ۲۵۰.

۳. درّی، کنزالحکمة، ص ۳۶۷.

۴. مطهری، مجموعه آثار، ج ۱۳، ص ۲۴۹.

در پایان وظیفه خود می‌داند از نشر نوراشراق برای قبول زحمت جهت انتشار کتاب حاضر، قدردانی و تشکر کند.

حسن سیدعرب

۲۵ محرم الحرام ۱۴۴۶

۱۰ مرداد ۱۴۰۳

www.ketab.ir